

Haarlem

Gemeente Haarlem

Retouradres Postbus 511, 2003 PB Haarlem

Raadsfractie VVD
t.a.v. dhr. Ed Veen

Datum 19 februari 2013
Ons kenmerk WZ/B-OGV/2013/45596
Contactpersoon W.J.M. Kok
Doorkiesnummer 023 - 5113314
E-mail wjmkok@haarlem.nl
Onderwerp Beantwoording vragen ex art. 38 RvO inzake grondwateroverlast

Geachte heer Veen,

Op 1 februari 2013 heeft u vragen gesteld ex art. 38 RvO inzake grondwateroverlast. Met deze brief geven wij antwoord op uw vragen. Hieronder is uw vraag steeds cursief weergegeven waarna het antwoord van het college volgt.

Deze antwoorden kunt u mede ontleen aan de informatienotitie grondwateroverlast winter 2012-2013 zoals behandeld bij de Cie Beheer van 24 januari jl. Deze notitie is bij u bekend en bevat ook aanvullende informatie met betrekking tot deze overlast.

Uw vragen

- a. *Is het college er mee eens dat grondwater vanuit de hoger gelegen duinen richting de Haarlemmermeer - Schiphol (6 m onder NAP) stroomt?*

Het college is het daarmee eens.

- b. *Is het college er mee eens dat sinds het stoppen van grondwaterwinning door de provincie het peil ca 1 m is gestegen?*

Het college is het hier niet mee eens.

Het hangt er vooral van af om welk gebied het gaat. De freatische grondwaterstanden (het bovenste grondwater dat in direct contact staat met de lucht) in de duinen zijn sinds het stopzetten fors gestegen, op sommige locaties zelfs met enkele meters.

Maar, de doorwerking hiervan in het stedelijk gebied van Heemstede, Velsen en Haarlem is uiteindelijk nihil gebleken (ordegrootte stijging enkele centimeters tot nul). Dit is uitgebreid onderzocht in 2006 aan de hand van metingen in de werkelijk opgetreden situatie vanaf 1950 tot en met 2006 verspreid over het hele duingebied,

de binnenduinrand en het stedelijk gebied (Velsen, Bloemendaal, Haarlem en Heemstede). Bij het onderzoek zijn de resultaten van ongeveer 550 grondwaterstands-peilbuizen betrokken.

NB: Bedoeld onderzoek ¹ is feitelijk de finale evaluatie van de effecten van het stopzetten van de drinkwaterwinningen. De resultaten ervan zijn door alle betrokken partijen aanvaard. Haarlem is indertijd betrokken geweest bij onderzoek.

c. Hoe zet het verhoogde grondwaterpeil af tegen de bouwbesluiten uit het verleden?

Sinds april 2012 bestaan de lokale bouwverordeningen op dit gebied niet meer. Ze zijn vervangen door het nieuwe rijksbouwbesluit 2012. Het bouwbesluit handelt (naast veel meer) over de eisen die aan de waterdichtheid van gebouwen boven- en ondergronds worden gesteld. Het bouwbesluit stelt niets over de verantwoordelijkheden van partijen.

Ook in het verleden werd bij nieuwbouw vereist dat waterdicht moet worden gebouwd. Gebeurt dat niet, dan kunnen klachten niet worden afgewenteld op de overheid. De gemeente heeft een zorgplicht grondwater sinds 2008 met het karakter van een inspanningsverplichting. De particuliere eigenaar heeft tegelijkertijd ook dezelfde zorgplicht. Sterker, de Waterwet stelt dat 'de zorgplicht begint bij de burger'.

d. Is het college er mee eens dat als gevolg van beperkte bergcapaciteit en overvloedige regenval het water niet goed weg kan doordat vanaf Schiphol de boezem (Ringvaart) gevuld wordt en er geen actieve bemaling is vanuit het gebied Bloemendaal Heemstede en Haarlem?

Het college onderschrijft dit niet.

Met deze vraag lijkt de relatie gelegd te worden tussen de bemaling van het oppervlaktewater (incl. de belasting daarvan door afvoer van Schiphol) en de huidige grondwateroverlast. Deze relatie is er niet. Experts van alle betrokken partijen én van onafhankelijke partijen zijn het daarover eens.

Zowel de riolering zelf als het oppervlaktewater is in de afgelopen maanden nooit overmatig belast geweest. De verantwoordelijk waterbeheerder, het hoogheemradschap van Rijnland, heeft kunnen aantonen dat het maalregime geheel volgens plan is verlopen. De verschillende gemalen in en rondom Haarlem hebben de grachten en het Spaarne keurig op het afgesproken boezempeil van 0,60 m onder NAP kunnen houden.

De bergingscapaciteit van de bodem is in de afgelopen regenperiode in Haarlem geminimaliseerd door de regen. De aanhoudende regen sinds het eind van de zomer verhinderde een normale zomerse uitzakking van het grondwater. Toen de regen aanhield in najaar en winter kwam er zelfs meer water in de grond bij dan het drainsysteem kon verwerken. Het grondwater blééf daarom stijgen.

¹ Baggelaar, P.K., Eit C.J. van der Meulen, Evaluatie hydrologische effecten stopzetten grondwaterwinning PWN in Zuid-Kennemerland, Icastat/AMO Statistisch Adviesbureau, mei 2006.

- e. *Is het college het er mee eens dat oude rioleringsbuizen ook feitelijk als drainage werken als gevolg van de poreusheid van de buizen, maar nieuwe betonnen gesloten buizen dat niet doen?*

Het college is het daarmee eens. Het is de aanleiding geweest voor de realisatie van het verbeterings- en aanlegprogramma van ons drainagesysteem.

- f. *Is het college het er mee eens dat het afvoeren van grondwater via de riolering niet aan te raden is omdat dan de waterzuivering in de problemen komt omdat het riool water te schoon is? Zijn hier structurele oplossingen voor?*

Het college is het hiermee eens, maar nuanceert wel het oordeel 'in de problemen komt'. De waterzuivering komt niet in de problemen maar functioneert niet optimaal bij een grote belasting met relatief schoon regenwater.

Er zijn structurele oplossingen (zelfs standaard) die ook in Haarlem worden toegepast. De voorkeurshandelswijze in Nederland is (in volgorde van afnemende wenselijkheid) :

- Afvoer van drainagewater op open water/sloten/grachten
- Drainagewater verwerken op eigen terrein (tijdelijke berging in de ondergrond; komt in Haarlem niet voor)
- Afvoer van drainagewater op het gemeentelijk drainage stelsel
- Afvoer van drainagewater op hemelwaterriolen en bergbezinkbassins (maatwerk is vereist)
- Afvoer van drainagewater op de gemengde riolering. Deze variant is toegestaan (en zelfs wenselijk!) als er geen enkele andere mogelijkheid is.

- g. *Is het college het er mee eens dat grondwater valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente en dat oppervlakte water onder de verantwoordelijkheid van het Hoogheemraadschap en van de Provincie valt? Dat er tussen grondwaterpeil en oppervlaktewaterpeil een verband is?*

Het college is hier gedeeltelijk mee eens.

De gemeente heeft een zorgplicht grondwater met betrekking tot de grondwaterstanden in het bebouwd gebied. Het is echter een inspanningverplichting, en wel ten aanzien van structurele overlast (regelmatig terugkerend en omvangrijk) die de gemeente met doelmatige (kosteneffectieve) oplossingen kan keren. In de openbare ruimte moet de gemeente het grondwater zoveel mogelijk beheersen. Ten aanzien van de particuliere ruimte heeft de eigenaar de zorgplicht. Dit is gesteld in de Waterwet. De gemeente faciliteert slechts en moet het grondwaterbeheer in de openbare ruimte zodanig beheersen dat de bestemmingsfuncties van eigenaren (woningen en tuinen) niet in ernstige mate belemmerd worden. Het college merkt op dat het hier met name de woonfunctie betreft. Kelders en kruipruimtes vallen daar niet onder, aangezien deze geen formele woonfunctie hebben. Gemeentes hebben de wet-

telijke plicht om het door eigenaren aangeboden water (bijvoorbeeld drainagewater) te ontvangen, af te voeren en te verwerken.

De gemeente is voor de burger altijd het eerste aanspreekpunt (loketfunctie) inzake wateroverlastklachten.

Het hoogheemraadschap (Rijnland) is naast peilbeheerder en waterkwaliteitsbeheerder ook grondwaterbeheerder, en is het bevoegd gezag ten aanzien van alle grondwateronttrekkingen binnen het gemeentelijk grondgebied kleiner dan 150.000 m³/jaar, niet zijnde drinkwater- en industriële onttrekkingen. Daarnaast heeft het hoogheemraadschap een belangrijke back-office functie (kennis en expertise).

De provincie is onder meer bevoegd gezag ten aanzien van alle grote en drinkwater en industriële grondwateronttrekkingen. De provincie is formeel geen waterbeheerder en heeft in deze problematiek geen rol.

Het college is het er mee eens dat er een duidelijke relatie is tussen grondwater en oppervlaktewater, ook in Haarlem. Immers, het beheerste oppervlaktewaterpeil (boezempeil) moet beschouwd worden als het algemene ontwateringsniveau van de stad. Als het boezempeil structureel verandert, heeft dat een grote invloed op het grondwaterregime van de stad. Het college hecht er aan op te merken dat het boezempeil in de Spaarneboezem door Rijnland volgens plan is verlopen én nog verloopt. De huidige overlast heeft geen enkele relatie met het peilbeheer. Zie ook het antwoord op **vraag d**.

- h. Is het college er mee eens dat stijging van de zeespiegel via kwelwater leidt tot een opwaartse druk op het grondwater en het dus zaak wordt om via bemaling het niveau van het grondwater te controleren.*

Het college onderschrijft het geschetste natuurlijke proces, maar niet de oplossing. Dit punt is van belang en heeft te maken met klimaatveranderingen.

Een verhoogde kweldruk kan inhouden dat het ondiepe grondwater steeds moeilijker wegzakt in de diepere grondlagen. Zonder aanvullende maatregelen kan het op den duur leiden tot verhoogde ondiepe grondwaterstanden in de stad. Met nadruk zij gesteld, op den duur. Dit natuurlijke proces vindt al jarenlang plaats, maar wel heel geleidelijk. Uit metingen van de Rijkswaterstaat kuststations over de afgelopen eeuw blijkt dat de zeespiegel voor de Nederlandse kust gemiddeld met ongeveer 25 centimeter is gestegen. Op den duur vergroot dit de kweldruk van het zeer diepe zoute water op de bovenliggende zoetwatervoorraden. De doorwerking hiervan naar het bovenste ondiepe grondwater in de stad is echter gecompliceerd. De bron van de kweldruk is immers diep onder de duinen gelegen en daarmee ónder de vele watervoerende en waterscheidende lagen die onze ondergrond rijk is. Als de zeespiegel 25 cm stijgt, zal het ondiepe grondwater in Haarlem met zekerheid niet 25 cm stijgen, maar veel minder. Hoeveel, is een onderzoeksvraag.

Een en ander betekent dat de gemeente de ontwikkelingen moet volgen, onder andere met een geoptimaliseerd grondwater-peilbuisenmeetnet, en in haar lange termijn beleid er rekening mee moet houden. Dat betekent evenwel niet dat het grondwater-

Haarlem

5

niveau in Haarlem méér met bemaling moet worden gecontroleerd dan nu het geval is.

De huidige drainagesystemen werken voor een belangrijk deel onder vrij verval en voeren dus vanzelf af.

In de wijken waar de drainage is ingesteld op ontwateringsniveau's ónder het boezempeil van 0,60 m –NAP wordt de drainage nu al bemalen en het water actief weggepompt.

Er zijn grofweg voor het komend decennium geen aanwijzingen dat Haarlem de ontwateringsniveau's moet verlagen. Verlaging is integendeel met risico's omgeven, vanwege de aanwezigheid van houten paalfunderingen waar de stad rijk aan is. Deze funderingen moeten onder het (grond)water staan.

- i. *Is het college er mee eens dat de bergingscapaciteit voor regenval van het gehele gebied afgenomen is door de vernatting van de duinen?*

Het college is het hier niet mee eens.

De bergingscapaciteit van de grond in het duingebied zelf is wel fors afgenomen. Daarom zorgen regenperiodes als het afgelopen halve jaar ook voor natte situaties in de duinen.

In het stedelijk gebied is de bergingscapaciteit van de grond evenwel niet afgenomen door de vernatting van de duinen. Zie ook het antwoord op **vraag b**.

- j. *Wat doet de gemeente in geval van extra regen als gevolg van klimaatverandering om grondwater overlast te voorkomen?*

De gemeente zorgt op dit moment voor:

- extra open water (Schalkwijk, Centrale Watergang, voornemens uit de Structuurvisie Open bare Ruimte),
- intensivering van de drainagesystemen

Het college onderzoekt de toepassing van:

- alternatieve vormen van hemelwaterverwerking, zowel sneller en meer afvoeren met lijngoten
- verwerking van hemelwater op eigen terrein in eigen wateropvang systemen als ondergrondse kratjes e.d.

- k. *Kunt u aangeven hoe bewoners de overlast kunnen beperken, als kruipruimtes in open verbinding staan met de omgeving?*

De wet stelt dat “de zorgplicht begint bij de eigenaar”. Van eigenaren kan en mag worden daarom verwacht dat zij:

- Maatregelen treffen van bouwkundige aard, waaronder:
 - Waterdicht (laten) maken muren, vloeren, kelders,
 - Kruipruimte en kelder ophogen met zand.
 - Vloeren en muren isoleren
 - Kruipruimtes isoleren met folies, kunststof “korrels” om vochttransport vanuit de kruipruimte naar de woning zoveel mogelijk te voorkomen
 - Kruipruimtes en kelders (én de woning !) goed ventileren

- Kelders en kruipruimtes niet te verwarmen
- Maatregelen treffen van waterhuishoudkundige aard, met name
 - Particuliere drainage aanleggen,
 - Hemelwaterafvoer verbeteren en aansluiten

Kruipruimtes staan veelal in directe verbinding met de ondergrond. Te allen tijde voorkomen dat kruipruimtes water krijgen is daarom niet mogelijk. Kruipruimtes zijn echter ook expliciet bedoeld voor dergelijke omstandigheden!

- l. *Is het een mogelijke oplossing om de duinen weer tijdelijk te bemalen (voorafgaand aan zware regenval) en te spuien op de Leidsevaart die weer via het Spaarne gespuid kan worden op het Noordzeekanaal en dan op de Noordzee of het IJsselmeer?*

Met nadruk: Nee.

Ten eerste is gebleken dat het uiteindelijke effect van het stopzetten van de duinwaterwinningen in het stedelijk gebied van Heemstede, Haarlem, Bloemendaal en Velsen nihil is. Dus ook van het weer gaan onttrekken!

Ten tweede heeft het duingrondwatersysteem een zogenaamd “geheugen”. Ingrepen in het watersysteem (door regen of door onttrekkingen) hebben wat betreft effect in zekere zin een incubatietijd. Het duurt ongeveer anderhalf jaar voordat het effect van welke hydrologische ingreep dan ook in duinen, daarbuiten merkbaar wordt. Anticiperen met waterhuishoudkundige maatregelen in de duinen om effect te sorteren in Haarlem is ook dáárom al onmogelijk.

- m. *Heeft het college kennis genomen van het artikel in het Haarlems Dagblad (28 januari) waarin het gezaghebbende bureau Wareco Ingenieurs, gespecialiseerd in bodem, water en funderingen, voorspelt dat het ergste moet nog komen.*

Het college kent alle artikelen die in de pers zijn verschenen naar aanleiding van de huidige grondwateroverlast, ook dit artikel.

Wareco schetst in het artikel een genuanceerd beeld van de omstandigheden, de oorzaak en het mogelijke vervolg.

Het college onderschrijft het vermoeden dat de huidige overlast althans voorlopig nog niet voorbij is. Wareco en het college baseren zich hierbij op het normale te verwachten neerslagverloop in het komende vroege voorjaar. De maanden januari – maart zijn gemiddeld genomen natte maanden die het grondwater vooral aanvullen, juist in een periode als nu waarin het grondwater nog altijd hoog staat. Daarom mag verwacht worden dat de huidige overlast voorlopig nog niet voorbij is.

Wellicht ten overvloede: als blijkt dat het voorjaar droog is zal de overlast eerder voorbij zijn.

Haarlem

7

De gesmolten sneeuw van de afgelopen weken draagt nauwelijks aan de overlast bij. Volgens een vuistregel levert 1 centimeter sneeuw ongeveer 1,2 millimeter water, een factor 8 minder. Stel dat 10 centimeter sneeuw is gevallen, komt dat overeen met 1,2 centimeter water. In de grond levert dat een grondwaterstijging op van ca. 3,6 centimeter. Dit is bijna verwaarloosbaar aan wat er in totaal aan regen valt.

n. Is het college van plan om tot een integrale aanpak te komen met Provincie en het Hoogheemraadschap?

Ja. Het college is reeds volop bezig met een integrale aanpak met 7 buurgemeenten verenigd in het samenwerkingscluster afvalwaterketen Kennemerland-Zuid (gemeente Haarlem is bestuurlijk en ambtelijk trekker), met het hoogheemraadschap Rijnland en met de Provinciale Watermaatschappij Noord-Holland (PWN).

Veel van onze burens ervaren momenteel dezelfde overlast en ook bij Rijnland en PWN zijn veel klachten binnengekomen.

Rijnland en PWN leveren vooral state-of-the-art kennis en expertise op het gebied van oppervlaktewater en grondwater en zijn bereid om mee te werken aan onderzoek en oplossingen op gemeentelijk niveau.

De provincie heeft vooralsnog geen rol in deze. Indien nodig zal het college ook hydrologisch experts van de provincie inschakelen.

De aanpak van het college bestaat momenteel uit:

- Publicatie van eensluidende publieksinformatie op de gemeentelijke websites
- Klachtenonderzoek (niet alleen in Haarlem)
- Onderzoek naar de herhalingstijd van de afgelopen winter. Hoe groot is de kans dat een dergelijke situatie zich weer herhaalt.
- Onderzoek naar intensivering en uitbreiding van het gemeentelijk drainagesysteem, indien blijkt dat deze overlast een structureel karakter heeft (regelmatig terugkerend) en als de gemeente in staat is om doelmatige oplossingen (betaalbaar) te realiseren.

De oplossing moet gezocht worden in de lokale beheersing van de grondwaterstand met drainage en alternatieve vormen van hemelwaterverwerking "op eigen terrein" bijvoorbeeld met bergingskratjes tijdelijk in de ondergrond. Dit kan zowel in particuliere als in openbare grond.

o. Wat gaat de gemeente doen ten aanzien van de diverse hotspots?

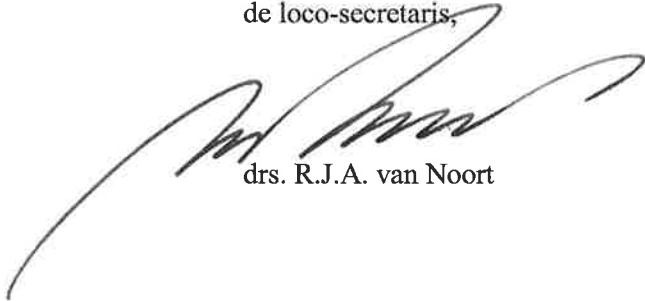
Het college beschikt over een volledig overzicht van de klachten en adressen, maar er ontbreekt nog veel informatie over de aard van de klachten. Deze wordt nader geïnventariseerd. De ernst van de klachten varieert van heel gering tot ernstig (belemmering woonfunctie). Klachtenonderzoek is een eerste stap om te schiften waar "de echte pijn zit". Als dat mogelijk is zullen de werkelijk ernstige klachten met voorrang worden behandeld om te kijken of tijdelijke maatregelen nodig zijn en om te onderzoeken welke duurzame maatregelen getroffen kunnen worden, binnen de gestelde wettelijke verantwoordelijkheden van gemeente en eigenaar.

Het college hoopt u hiermee afdoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders,

de loco-secretaris,

A large, flowing handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

drs. R.J.A. van Noort

de loco-burgemeester,

A handwritten signature in black ink, featuring a large, stylized 'J' followed by several loops and a final horizontal stroke.

J. Nieuwenburg